

A magyarok etimológiai szótáráról*

A magyar nyelv első etimológiai szótára „Magyar etymologiai szótár” címen GOMBOCZ ZOLTÁN és MELICH JÁNOS műveként jelent meg. A Magyar Tudományos Akadémia pályázatára beérkezett nyertes mű első füzetét 1914-ben adták ki. Ahogyan a „Lexicon Critico-Etymologicum Linguae Hungaricae” cím is magyarázza, a magyar szókészlet kritikai szigorral kiválasztott töveit, illetve azok etimológiáit kívánta értékelni. A szótár nem elégedett meg azzal, hogy a magyar nyelv régi és új elemei közül kiválassza a tőszavakat, hanem számos származékot is tárgyalt, megadva előfordulásuk helyét. Ezzel a tartalommal a szótár tudományosságát tekintve világszínvonalon állt. A szótárnak az *a*-tól az *érdem*-ig terjedő szócikkeket tartalmazó első kötete 1930-ban lett teljesen kész, a második kötet nyomtatását 1934-ben kezdték. Óriási veszteség, hogy 1935 május elsején Gombocz Zontán szívrohamban elhunyt, a szótár megírása Melichre maradt. A nagy munkabírásáról híres Melich bár folytatta a szócikkek írását, s a második kötet *geburnus* címszaváig jutott el, 1944-ben leállították a szótárral kapcsolatos munkálatokat.

GOMBOCZ ZOLTÁN a magyar nyelvészek egyik legnagyobbika „Die bulgarisch-türkischen Lehnwörter in der ungarischen Sprache” (Helsinki, 1912.) című művével a nemzetközi tudományos körökben híres turkológusként szerzett elismertséget. MELICH JÁNOS pedig a magyar nyelv szláv eredetű töveivel foglalkozott, és a magyar területen a szlávok után fennmaradt helynevek nyelvészeti vonatkozásait kutatta. E két jeles tudós közös műveként készülő szótár terjedelem, tartalom és tudományos színvonal tekintetében az egyik legkiválóbb európai etimológiai szótár volt. Emiatt is súlyos tudományos veszteség, hogy Gombocz váratlan halála után már csak kevés anyag jelent meg belőle.

Később BÁRCZI GÉZA közreadta „Magyar szófejtő szótár” (Bp., 1941.) című kis etimológiai szótárát. Ez a tudásukat gyarapítani vágyó, érdeklődő értelmiségiek számára készült, de a nyelvtudományban dolgozó szakemberek számára is értékes kézikönyv volt.

Ezután BENKŐ LORÁND főszerkesztésével „A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára” (TESz. I—IV. Bp., 1967—1984.) című hatalmas mű jelent meg. Ez a szótár a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete és az Eötvös Loránd Tudományegyetem I. Magyar Nyelvészeti Tanszéke közös munkájának az eredménye.

Miután megjelent a szótár harmadik kötete, BENKŐ LORÁND és PAPP LÁSZLÓ 1979-ben „Az »Etymologisches Wörterbuch der ungarischen Sprache« tervezete és mutatvá-

---

* Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen. Band I. 1992–1993. Band II. 1994. Főszerk. BENKŐ LORÁND, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1683 l. — Az eredeti tanulmány Ankarában jelent meg a Türk Dili (‘Török Nyelv’) című folyóiratban (1996: 116–33). Magyarra Csáki Éva fordította. Ennek szerkesztett változatát közöljük. (A szerk.)

nya” (MNy. 75: 142—7) című cikkükben tájékoztattak a tervbe vett új műről. E tervnek megfelelően, a munkák elvégeztével az „Etymologisches Wörterbuch der ungarischen Sprache” 1. füzeté 1992-ben, a 6. (az utolsó) pedig 1994-ben jelent meg. Az EWUng. nem a TESz. rövid német kivonata. A szótár bevezetőjében világosan megfogalmazták, hogy új adatokra épülő, számos új etimológiát tartalmazó műről van szó.

A magyar nyelv szókészletében az idegen nyelvekből átkerült jövevényszavak aránya, hasonlóan más nyelvekhez, feltűnően magas. Közöttük a török jövevényszavak száma és jelentősége különleges. Korábban még az is felmerült, hogy a magyar nyelv török eredetű lenne. A tudományos világ e vitát már eldöntötte. Ezzel együtt találkozunk még olykor a magyar nyelv eredetével kapcsolatos teóriákkal. Például nagyjából ötven évvel ezelőtt tűnt fel az elmélet, mely szerint a magyarok eredetileg törökök beszélhettek. E szerint az elképzelés szerint a magyarok nyelvcsere útján jutottak volna finnugor eredetű nyelvükhöz. Ebben az elméletben a magyar nyelv török jövevényszavai megőrzött régiségek lennének. Gróf ZICHY ISTVÁN nevéhez fűződik ez az elképzelés, aki az óbolgárok balkáni elszárvosodásának példájára is hivatkozott. A magyar nyelvre és magyarokra vonatkozó eme elgondolkoztató elméletet tudományos körökben is sokáig vitatták, de az utóbbi években a viták teljesen elhallgattak. A törököktől átvett szavakkal kapcsolatos vizsgálatok a magyar turkológia legnépszerűbb kérdései között foglaltak helyet. Az e témában folytatott munkálatok Magyarországon a turkológiát nemzeti tudománnyá emelték. Mivel a magyar nyelv őtörök jövevényszavai leginkább a csuvasra hasonlítanak, az erre irányuló kutatások megsokasodtak. A magyar nyelv török jövevényszavaiiban megfigyelhető hosszú magánhangzók pedig felértékeltek a jakut és türkmén nyelvek kutatását. Az őtörök nyelvemlékekben előforduló adatok tanulmányozása segít a magyar nyelv török jövevényszavai etimológiájának megírásában, ezért az őtörök kutatások iránt is megnőtt az igény. Összefoglalva: a magyar nyelv török jövevényszavainak kutatása elősegítette a turkológia tudományos fejlődését.

A magyar nyelv török eredetű szavainak kutatása ma is folyik. Tanúi lehettünk számos probléma megoldásának, ugyanakkor az is tény, hogy még megvitatandó kérdések sora áll előttünk. Az újonnan megjelent EWUng. is tele van ilyen kérdésekkel. Íme néhány példa:

A szótár a magyar *eke* csuvasos típusú török nyelvből való származtatásához a csuvas *aka* alakot adja meg, magyaráztaképpen a szó jelentését is közli: 'säen; pflügen'. Tudomásom szerint a csuvas *ak-* a török *ek-* tő megfelelőjeként csupán 'säen' jelentésű. H. PAASONEN „Csuvas szójegyzék” (Bp., 1908.) című szótárában például az *ak-* tőnek 'säen' jelentését adja, a tatárban *ik-* 'ackern' és török *ek-* 'säen' megfelelőiseit is feltünteti. Később pedig EGOROV etimológiai szótárában az *ak-* tőnek 'vetni' jelentését adta meg (22—3). Jobban megvilágítva a kérdést, a csuvas *ak-* tő 'pflügen' jelentését régi és újabb török szótárakból adathozhatjuk. Egy 'vetni' ('säen') jelentésű *ak-* tőből a csuvas *aka* szó származtatását nem nagyon könnyű elképzelni. Ebből viszont az is kiderül, hogy az EWUng. szerzői miért adtak az *ak-* tőnek 'pflügen' jelentést. Csak az a gond, hogy a csuvas szótárak ezt a jelentést nem igazolják. Ennek ellenére világos, hogy a csuvas *aka* szó az *ak-* származéka, képzővel ellátott alakja, melynek a jelentése 'tarló', vagyis 'az a hely, ahová vetnek'. Az *ak-* tőből származó képződmény eszerint először 'tarló' jelentést hordozott, majd később az *aka* jelentése kiterjedt már az 'eké'-re is.

Ebből a szempontból is hasonlít a csuvas *aka* a török *saban*-ra. A „Türklerde ekinciliğin gelişmesine katkılar” (Türkoloji Dergisi 8: 1—28) című munkámban (11—2) megírtam, hogy a *saban* nyelvjárásainkban 'das Ackerland, der Acker', 'Feld, Acker' jelentésben is megjelenik. Ezekben a nyelvjárásokban az ekét *saban ağaç*, vagyis 'szántó fá'-nak nevezik. Később a *saban ağaç* elliptikus alakra változott. A törökök közt a szán-

tőföld felszántására alkalmas eszköz nevét *saban*-ként kezdték használni. Ilyen értelemben a magyar nyelv *eke* szava esetében a csuvas *aka* szó második jelentéséről kell beszélnünk.

LIGETI LAJOS „Régi török jövevényszavaink etimológiai problémái” (Nyelvtudományi Értekezések 89. sz. 193—9) című írásában a magyar nyelv *eke* szavának csuvas megfelelőjével foglalkozott. A TESz. (1: 733) adatát, miszerint a török *ek-* tőnek a ’säen’ mellett kialakult egy ’pflügen’ jelentése is, helyesbítette úgy, hogy csak ’säen’ jelentése volt. LIGETI a „Quelques problèmes étymologiques des anciens mots d’emprunt turcs de la langue hongroise” (Acta Orientalia Hungarica 29: 279—88) című írásában is ugyanezt a kérdést járta körbe (286).

Ezzel együtt LIGETI sem tudta a csuvas *ak-* tőből származó *aka* szó ’eke’-ként való előfordulását bizonyítani. A kiváló tudós megelégedett azzal, hogy a csuvas *aka* ’eke’ jelentésben való használatát különlegességnek (spécialité) minősítette.

Megírtam a Türko-loji Dergisiben megjelent írásomban, hogy a *saban* szó a mai török nyelvjárásokban ’das Ackerland, der Acker’, illetve ’Feld, Acker’ jelentésben használatos. Ahogy az egyes török nyelvjárásokban *saban ağaç*, vagyis ’szántó fa’ szerkezeten keresztül ellipszis útján jutott el az ’eke’, vagyis ’szántóföld megművelésére alkalmas eszköz’ jelentéshez, illetve a csuvas *aka* is az *aka puş* szó szerkezetben jutott el mai ’eke’ jelentéséhez. Összefoglalva: a csuvas *ak-* tőnek csak ’säen’ jelentése van. Ezért hibás az *aka* képzett szónak ’pflügen’ jelentésben való használatáról beszélni.

A szótárban említést tesznek arról, hogy a magyarban ’Pelzjacke; kurzer Wintermantel’ jelentésben használatos *daku* szó nagy valószínűséggel kun eredetű, a kunban pedig (’Art Pelz’) mongolból való jövevény. A mongol szó török megfelelőjét Kâşgari Mahmudnak köszönhetjük: *yaku* ’Regenmantel’-ként adja meg. Ráadásul hozzáteszi még az orosz *doxa*, *daxa* alakokat is. A szócikk végén a TESz. és LIGETI LAJOSnak „A magyar nyelv török kapcsolatai és ami körülöttük van” (MNy. 1976: 11—27, 129—36) című cikke van feltüntetve.

LIGETI szerint Kâşgari *yaku* adata egy *yağku* ’esőkabát’ jelentésű szóra támaszkodó népetimológias alak. Ezzel szemben CARL BROCKELMANN „Osttürkische Grammatik der islamischen Litteratursprachen [sic] Mittelasiens” (Leiden, 1954.) című könyvében (60. §) a *yaku*-t a *-ğū* képzős alakok közt sorolja fel. SIR GERALD CLAUSON az „An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish” (Oxford, 1972.) című szótárában (898 b), a *yaku* szót a *yağ* tőből *-ğū* képzővel képzett alaknak tekinti. LIGETI az 1976-ban megjelent írásában valamilyen okból figyelmen kívül hagyta CLAUSONnak ezt a megállapítását. Később pedig „A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban” (Bp., 1986.) című könyvében is (236), a magyar *daku* szóval kapcsolatban megelégedett azzal, hogy a Magyar Nyelvben (1976: 18) megjelent adataira hivatkozzon. (Az EWUng.-ban a 17-es lapszám tévesen van megadva.)

A TESz.-nek a *daku*-t tartalmazó kötete 1967-ben látott napvilágot. Az EWUng. 1992-ben megjelent 2. füzetében még ha a TESz.-hez képest néhány kiegészítő adat be is került, feltűnő, hogy meg sem említik LIGETINEK a magyar nyelvben előforduló legrégibb török jövevényszavakra vonatkozó, számos új észrevételét és megfigyelését tartalmazó utolsó művét.

ERDŐDI JÓZSEF (MNy. 1979: 72—6) azt állította a magyar nyelv *fokhagyma* szaváról, hogy az összetétel első tagja a *fog*, második tagja pedig a *hagyma*. A magyar főnevet török példákra hivatkozva kívánta megvilágítani, s megadta a csuvas *şāl oxra* szót. (Csuvasul az *oxra* ’hagyma’, a *şāl* pedig ’fog’ jelentésben használatos, a török *tış* (> *diş*) szabályos megfelelőjeként). Mivel ERDŐDI nem volt szakértője a török nyelvészetnek, megelégedett azzal, hogy csupán egy csuvas példát említsen. Az ERDŐDI által idézett ada-

tokat mérleget EWUng. elfogadta, hogy a *fokhagyma* törökből származó tükörfordítás (Lehnübersetzung) eredménye. A török és türkmen nyelvben a fokhagyma darabkái-nak adott *diş* elnevezés igazolja ERDŐDI megfigyeléseit.

Tudjuk, hogy a magyar nyelvben számos, régi és új török nyelvből származó jövevényszót használnak. Azt is el kell ismerni, hogy a magyar turkológia nagy jelentőséget tulajdonít e jövevényszavak feltárásának. Am közben az is kiderült, hogy a magyarban több törökből származó tükörfordítás is megfigyelhető. Például a magyar *nyelvet fog* nyilvánvalóan a török *dil al-* kifejezésből való. A *nyelvet fog*-ot THÚRY JÓZSEF óta a magyar tudományos körökben török tükörfordításból származónak tekintik. Legutoljára LIGETI LAJOS „Nyelvet fogni” (MNY. 1936: 45—6) című tanulmányában meggyőző példákkal bizonyította a török *dil* ’nyelv’ jelentésű szónak ’fogoly’ értelemben való használatát szomszédos nyelvekben is.

LIGETI „A magyar nyelv török kapcsolatai és ami körülöttük van” (MNY. 1976: 11—27, 129—136) című írásában (134—5) újabb példákkal is illusztrálta ezt a jelenséget. Például a magyar *vasárnap* (< *vásárnap*) a török *pazar günü* fordítása. (Mondjuk meg azt is, hogy a magyar *vásár* és a török *pazar* szavak eredete azonos.) Ehhez hasonlóan a magyar *kiment az eszemből* kifejezést is világosan török tükörfordításnak tekintjük (törökül *aklmdan çıktı*).

LIGETI írása végén felhívta arra is a figyelmet, hogy nem tárgyalja a törökben és mongolban idegen nyelvekből származó tükörfordításokat. Ugyanakkor nem hallgatta el azt a véleményét, miszerint a tükörfordításokkal a jelenleginél sokkal többet kellene foglalkozni a szakembereknek. LIGETI ebben a témakörben örvendetes kiadványnak minősítette KISS LAJOSnak a „Szláv mintára alkotott tükörszók a magyarban” (Bp., 1976.) című munkáját. (ERDŐDINEK a *fokhagymá*-val kapcsolatos magyarázata a magyar nyelv török tükörfordításaihoz egy újabb adalék. 1980-ban jelent meg, ezért LIGETINEK az 1976-os írása még nem idézhette.)

Nem rejtjük véka alá, hogy ahogyan a magyar nyelvben, a mi nyelvünkben is élnek a szomszédos nyelvekből származó tükörfordítások. Milyen kár, hogy ebben a témakörben mostanáig nem született alapos tanulmány! Fájdalmas tény, hogy tudományos körökben ez a kérdés fel sem merült. A balkáni nyelvek is tele vannak török tükörfordításokkal. Bár KR. SANDFELD „Linguistique balkanique. Problèmes et résultats” (Paris, 1930.) című korszakalkotó művében evvel a kérdéssel foglalkozott. A téma a balkáni államokban nem váltott ki visszhangot.

Végezetül szóvá kívánom tenni, hogy a nyelvreform éveiben a török nyelvi megfelelők között számos olyan található, mely idegen nyelvből való tükörfordítás.

Rátérve a ’havyar’ jelentésű magyar *kaviár* szóra: Az EWUng. azt közli, hogy a magyar *kaviár* a török *havyar*-ból származik, az pedig egy iráni *hāvyār* átvétele. Ebben az esetben szemet szúr, hogy a TESz. adatait változtatás nélkül átvették. Ahogyan 1970-ben a TESz.-ben megjelent adatok nem tükrözték a tudomány *kaviár*-ral kapcsolatos akkori színvonalát, az 1993-ban megjelent német változat sem okult az újabb tudományos kiadványok adataiból.

Az utóbbi években a *havyar* szótövével kapcsolatban több cikk is megjelent. Például W. EILERS „Kaviar. Eine Wortstudie” (Jñanāmuktāvalī. Commemoration Volume in Honour of Johannes Nobel. New Delhi, 1959. 48—58) című cikkében a szerző azt állítja, hogy minden európai nyelvben használatos ’kaviár’ jelentésű szó a török-tatár *xāviyār* (törökül *havyar*), később pedig a görög *καβίτριον* és ennek latinizált változata a *caviarium*. Ezzel együtt világos, hogy a *xāviyār* szó hangalakja nem eredeti török. EILERS meg is világítja a kérdést: a *havyar* szó tövét az iráni *xāviyār*-ból származtatja. Az iráni *xāviyār* ’tojást hordozó (hal)’, vagyis ’Rogenfisch, Stör’ és később ’Rogen, Kaviar’ jelentésű

xaya-i / *xāyadār* rövidített alakja. Az első részben felismerhető egy indoeurópai tő: EILERS szerint a török *havyar* a Kaszpi-tó vidéki iráni nyelvjárásokból való.

SZEMERÉNYI OSZVALD 1967-ben „Slavic Etymology in Relation to the Indo-European Background” (Die Welt der Slaven 12: 267—95, különösen 294—5) című cikkében egy ehhez hasonló megoldást javasol.

G. B. PELLEGRINI „Gli arabismi nelle lingue neolatine con speciale riguardo all’Italia” (I. Brescia, 1972.) című művében (30) az olasz *caviale* szó tövét a *havyar*-ral hozta kapcsolatba. Szerinte az EILERS által javasolt etimológia az olasz *caviale* szempontjából is érdekes. SZEMERÉNYI magyarázata is egy adalék a kérdéshez.

Végezetül DEMETRIUS J. GEORGACAS, „Ichthyological Terms for the Sturgeon and Etymology of the International Terms Botargo, Caviar and Congeners (A linguistic, philological, and culture-historical Study)” (Atina, 1978.) című művében a nemzetközileg elterjedt *havyar* szó tövének kérdését vizsgálta meg. Ahogyan a címből is kiderül, a munka nagyobbik része a *kaviár*-ral kapcsolatos véleményeket tartalmazza részletesen. A szerző az összes elképzelhető adatot összeszedte, valamint a szóval kapcsolatos összes etimológiai javaslatot is részletesen elemezte.

A GEORGACAS által közölt adatokat még összefoglalva sem tudnám most itt helyszűke miatt értékelni. Ezért hát a szerző által nem csupán nyelvészeti és filológiai, hanem kultúrtörténeti területen is elvégzett elmélyült kutatásokra hívom fel a figyelmet. E sokoldalú kutatás után bebizonyosodott, hogy a *havyar* görög eredetű szó. Eszerint az európai nyelvekben eddig török eredetűnek tekintett *havyar* görög jövevényszó. Az új tények tükrében helyesbítenni kell azt az állítást, hogy a török *havyar* az újperzsa *xāiyār*-ból származna, s a jelentése pedig ’Rogentrager’ lenne. Az EWUng. az 1967—1976 közt megjelent TESz.-re támaszkodott, és az ebben a témakörben azóta megjelent új munkákról nem vett tudomást.

A célunk most nem GEORGACAS munkájának az ismertetése, ezért a szerző figyelmét elkerülő számos adatról most nem is teszünk említést. GEORGACAS ebben a témában ANDREAS TIETZE jeles turkológustól kapott segítséget, vele konzultált. Ám a török nyelvjárásokban még számos ’halikra’ és ’kaviár’ jelentésű szó él. Itt van például a türkmén *işbil*. A sor és szagay *üzürgen*, vagy a tuvai *ürgene*, az azeri adat is feltűnő: *küri*. Ez utóbbi adat számos anatóliai nyelvjárásban is megjelenik.

Megírtam (MNY. 1944: 228—30), hogy a magyar *küllő* a török nyelvekben ’Radspeiche’ jelentésű *kegey*-ből jött. Később NÉMETH GYULA a „Das Zimmerhandwerk der Turko-Bulgaren im Spiegel der alttürkischen Lehnwörter der ungarischen Sprache” (Acta Orientalia Hungarica 18. 1965: 55—60) című cikkében nemcsak jóváhagyta az etimológiámat, hanem új adatokat hozott és kiegészítő észrevételeket is tett. LIGETI LAJOS „Török jövevényszavaink és a vitás etimológiák kérdése” (Emlékkönyv Pais Dezső hetvenedik születésnapjára. Bp., 1956. 336—46) című cikkében, amikor a XIV—XV. századból ismert magyar *torontaly* ~ *torontal* alakoknak a török *turumtay* szóval való összekapcsolásakor felmerülő fonetikai problémákat vizsgálta, és megállapította, hogy ugyanolyan jelenséggel van dolgunk, mint amit a *karvaly* magyar ragadozómadárnév és török megfelelője, a *krgny* egymás mellé állításakor észlelünk, végül pedig a *küllő*-vel kapcsolatos megállapításomat ezen jelenség egy újabb példájának nevezte. LIGETI írása végén azt is megígérte, hogy a *karvaly* és *küllő*-vel kapcsolatos véleményét egy külön cikkben fogja ismertetni. Sajnos, tudomásom szerint, a jeles szerző erről a témáról több cikket nem írt. Végül „A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban” (Bp., 1986.) című művében a magyar nyelvben élő régi török jövevényszavakat tárgyalta, s a *karvaly* (< török *krguy*, *krgny*) alakokkal is foglalkozott, de a *küllő* (< török *kegey*) alakról nem tett említést.

NÉMETH után a TESz. (2: 690—1) is az én etimológiámra támaszkodott, és a *küllő*-ről azt írta, hogy nagy valószínűséggel az ótörök *kegey*-ből származik. Az EWUng., melyet leginkább a TESz. német változatának tekinthetünk, az én etimológiámból kiindulva azt állapította meg, hogy a *küllő* az ótörök *kegey*-ből származik, a *küllő* alak a török **kügey* alakból *-lük*, *-lik* képzővel képzett **kügelük* szó átvétele. Nem óhajtott megvitatni, hogy a mai török nyelvjárásokban élő *kegey* mellett az ótörökben **kügey* alak is élt-e. A magyar *küllő* hangalakja által felvetett problémákra nincs szükség menedékként a *-lük* képzőre, elégedjünk meg azzal a megállapítással, hogy a *kegey* végéhez *-lük* képzőt illeszteni nemhogy nehéz, de egyenesen lehetetlen. — SIR GERALD CLAUSON „Turkish and Mongolian Horses and Use of Horses, an Etymological Study” (Central Asiatic Journal 10. 1965: 161—6) című etimológiai tanulmányában (165) megírta, hogy a *kegey* mongol jövevényszó. A magyar *küllő*-vel kapcsolatos cikkemben a *kegey* mongol hátterét említettem. Látható, hogy CLAUSON nem olvasta a cikkemet.

Tudjuk, hogy a 'Zeugenschaft; Zeugnis, Beweis' jelentésű magyar *tanú* szó az ótörök *tanuk* átvétele. A török *tanuk* pedig a *tanu-* töre vezethető vissza. Az EWUng. beérte annyival, hogy a TESz. 1976-ban megjelent kötetében közölt megállapításokat összefoglalja. Hasonlóképpen LIGETI is az 1986-ban megjelent utolsó munkájában megelégedett azzal, hogy a török *tanuk* (> *tanık*) szót a *tanı-* ige szabályos képződményének tekintse (259).

Leginkább az a szembeötlő, hogy ez a szótár megelégszik a TESz. összegzésével. Csakhogy tudjuk, hogy az 1967—1976 között megjelent nagy jelentőségű kézikönyvet számos tanulmány követte, melyek a magyar nyelvbe közvetlen vagy közvetett úton bekerült jövevényszavakat tárgyalták. Az imént a magyar *kaviár* szóval kapcsolatos új (és régi) tanulmányokról tettünk említést. A TESz. megjelenését követően a *tanú*-val kapcsolatban is több tanulmány született. Például IBEN RAPHAEL MEYER „Türkeitürkisch *tanı-* 'kennen' und *tanık* 'Zeuge' (Ural-Altäische Jahrbücher 40. 79—81) című cikkében azt állítja, hogy a török *tanık* a *tanı-* igéből képzett szó, mely utóbbi viszont mongol eredetű a törökben. A TESz. *tanú*-t tartalmazó kötete 1976-ban jelent meg, de MEYERnek ezt az 1968-as cikkét nem vette figyelembe. Milyen kár, hogy LIGETI 1986-ban megjelent nagy művének megírásakor nem értesült még MEYER cikkének állításáról, jóllehet tudjuk, hogy LIGETI amúgy érdekelték a magyar nyelv mongol eredetű jövevényszavai. LIGETI „Mongolos jövevényszavaink kérdése” (NyK. 51. 1941—43: 190—271) című cikkében alapvetően feldolgozta a magyar nyelv mongolos jövevényszavait. Ezért azt szerettük volna, ha gyakran emlegetett nagy művében állást foglal a magyar nyelv *tanú* szavának mongol hátterére utaló új véleménnyel kapcsolatban.

Később annak is tanúi lehettünk, hogy GERHARD DOERFER a török *tanı-* igét szintén mongol eredetűnek mondja (Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes 62: 257—8).

SIR GERALD CLAUSON nem tett említést 1972-ben megjelent „An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish”-ben (*tanu-* 516, a *tanuk* 518—9) IBEN RAPHAEL MEYER 1968-ban megjelent állításáról a szavak mongol eredetéről.

Magyarul a *findık mogyoró*, mely szónak az eredete igen vitatott. A TESz. szerint a *mogyoró* azt jelenti, hogy 'tojás', és a régi *mony* szónak az *-r* és *-ó* képzővel továbbképzett alakjával van dolgunk. Az EWUng. pedig megismételte e máig érvényes magyarázatot. A szótár szerint a szóvégi *-ó* kicsinyítőképző, az *-r* pedig névszóképző (Nominalbildungsuffix). A *mony* szóvégi mássalhangzójának *-gy-re* változása vitatható. Az EWUng. az *-ny* > *-gy* változásra példának hozza a *megy* szót. A TESz. végül felsorolja a *mogyoró*-ra vonatkozó tanulmányokat, az EWUng. pedig megelégszik azzal, hogy utal a TESz.-re. — A TESz.-nek a *mogyoró*-t tartalmazó II. kötete 1970-ben jelent meg. Tudjuk, hogy azt

követően több cikk foglalkozott még e szóval. Például HAJDÚ PÉTER „Bevezetés az uráli nyelvtudományba” (Bp., 1988.) című művében (9) azt írta, hogy a *Quercus*, *Tilia*, valamint *Corylus avelana* fogalmakra nincs közös finnugor elnevezés. Ebből az fakad, hogy a *mogyoró* a magyarban újabb képződmény.

LIGETI LAJOS „A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban” (Bp., 1986.) című utolsó művében (234) a magyar nyelv török jövevényszavai kapcsán az idegen eredetű elemekről írt, s itt foglalkozott a csuvasban található tatár szavakkal. Más kipcsak eredetű elemeket is tárgyalt ebben a kategóriában. A csuvasban a tatár–kipcsak eredetű szavak közt több mongol származású is található. Ezen kívül iráni eredetű tövek is vannak (például *kil* ’ház’). Szembetűnőek az oszét jövevényszavak is (*kele* ’sarok’). A csuvas szókészletben finnugor, főként cseremiszi eredetű szavakra is rábukanni. LIGETI szerint a csuvasban magyar eredetű jövevényszó is van: a csuvas *măyăr* ’dió’.

A csuvas *măyăr* szónak sem a törökben, sem a szomszédos finnugor nyelvekben nincs megfelelője. Már H. PAASONEN (NyK. 38. 1908: 271) említést tett a csuvas *măyăr* szó magyar eredetének lehetőségéről. GOMBOCZ „Die bulgarisch-türkischen Lehnwörter in der ungarischen Sprache” (Helsinki, 1912. 220—1) pedig azt írta, hogy a csuvas *măyăr* szó nagy valószínűséggel a magyarból való átvétel. Sajnos sem a TESz., sem pedig „A magyar szókészlet finnugor elemei” című művek nem érintik ezt a kérdést. LIGETI szerint ha ez az etimológia biztossá válik, a *mogyoró* lesz az egyetlen keleten maradt magyar szó. LIGETINEK ez a véleménye vitatható. V. G. EGOROV „Etimologičeskij slovar’ čuvaškogo jazyka” (Čeboksari, 1964.) című szótárában (129—30) azt írja, hogy a csuvas *măyăr* szó eredete ismeretlen, valamint azt is hozzátette GOMBOCZra hivatkozva, hogy a ’mogyoró’ jelentésű szót a magyarok a csuvasok őseinek számító bulgároktól kölcsönözték. EGOROV itt még megemlíti a madár-cseresznye baskíri *muyıl* alakját és a kazak *moyıl*-t is.

Az utóbbi években megjelent karacsáj szótárban megtaláltam a *mayar* szót, a csuvas *măyăr* megfelelőjét. Ez a ’mogyoró’ jelentésű szó a csuvas *măyăr*-tól nem választható el. Ez esetben viszont nem tartható az a régebbi vélemény, miszerint a csuvas *măyăr* a magyar nyelvből való átvétel lenne. A török *fındık* szó is tanúbizonysága annak, hogy a mogyoró a Fekete-tenger vidékén honos. Emiatt a karacsáj *mayar* szónak a csuvas (vagy magyar) nyelvből való átvételéről nem beszélhetünk.

A magyar nyelvben ’Zander’ jelentésben használt *süllő* szó töve is vitatható. A szótárban az a nézet szerepel, miszerint a *süllő*-höz a csuvas *šala*, ócsuvas **šilek* (~ közép-török *tişek*) útján juthatunk el. A török *ş*-nek a csuvas *l*-megfeleléséből kiindulva a csuvas **šillik* alakot ’első létrafok’ jelentésben ismerjük. Eme magyarázat alapján megértjük, hogy a magyar nyelvben e hálnak adott *fogas* (< *fog* + *-as* ’ellátottságképző’) név csak (analóg?) példa. Ezzel szemben áll a csuvas *šala*, *šala pulă* főnév. A csuvas nyelvben a *šala* is elliptikus alak: a *šala pulă* > *šala* lett. Az elképzelhetetlen, hogy a csuvas *šala* egy **šillik*-ből származna. Ebben a szóban a *-lik* képző szerepe nem érthető, a csuvas *šala* szóban a gemináció jól láthatóan megszűnt.

V. G. EGOROV az etimológiai szótárában (333) valamilyen oknál fogva nem adta meg a csuvas *šala* szó török megfelelőjét.

Az EWUng.-ban közölt **šillik* alakból való kiindulásra azért volt szükség, hogy a magyar *süllő*-ben előforduló geminátát könnyebb legyen megmagyarázni. Ahogyan a csuvas *šala* alak nem magyarázható a **šillik*-ből, a szomszédos baskíri, tatár és karakalpak nyelvjárásokban megismert *hıla* és *sıla* alakok sem igazolják a geminátát. Ezzel szemben a magyar *süllő*-ben létrejött gemináció már csak az átvétel után történhetett a magyar nyelvben.

A magyar *süllő*-vel csak egyetlen egy hálnév vethető össze, a csuvas *šala*. Ennek a szónak a török nyelvekben található megfelelője a *şişek* (< *tişek*), a régi és új nyelvjá-

rásokban egyaránt '1-2 éves hím bárány' a jelentése. Tudomásom szerint a magyar *süllő* kapcsán mostanáig erről senki sem tett említést. Minthogy a török *şişek* csuvas megfelelője hálnévként fordul elő, tekinthetjük ezt a régi csuvas–magyar kapcsolatok egyik tanújának. Érdekességként megemlítem, hogy a török nyelvjárásokban '1-2 éves bárány' jelentésben élő *şişek* szó az anatóliai török nyelvjárásokban hálnévként fordul elő.

1954-ben R. GELDIAY egy cikkében, mely a Türk Yuruban jelent meg, a *siraz* halról ír (294), és itt a *şişek* is hálnévként fordul elő: „A *siraz* az Eğridir tóban élő halfajta (Vacorhinus pestai). A hímjének a neve *şişek* és *kelten*.”

A Török Nyelvtudományi Társaság (Türk Dil Kurumu) kiadványában (Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü) a *sraz* 'fekete, kispikkelyű, nagyobbacska halfajta' (Eğridir-Isprata) és a *siroz* 'egyfajta hal' (Serik-Antalya) főnevek igazolni látszanak R. GELDIAY *siraz* adatát. Sajnos a Derleme Sözlüğüben a *kelten* főnév nem fordul elő, valamint a minket érdeklő *şişek* sem szerepel hálnévként. Ám a *şişek* tényleg az Eğridir tóban élő hálnak a neve helyi nyelvjárásokban. A Pirelli című újság 1987. márciusi száma (4–5. lap) azt írja, hogy a *şişek* az Eğridir tóban élő halfajta.

Ezeknek az adatoknak a fényében nem állíthatjuk, hogy a Török Nyelvtudományi Társaság nyelvjárási gyűjtése minden hazánkban beszélt nyelvjárásra kiterjedne. Emiatt szükség lenne egy újabb gyűjtésre, a Derleme Sözlüğü kiegészítése céljából.

A török nyelvben az '1-2 éves bárány'-t jelentő *şişek* tehát egy szűk területen 'egyfajta tavi hal' jelentésben él. Ezeket az adatokat érdekes lenne továbbvizsgálni. A Törökországban élő *şişek* hálnév a csuvas *şala* megfelelője. A török *şişek* alak világosan tanúsítja, hogy a csuvasban geminátáról nem beszélhetünk.

EMIL BOEV „Za predturkoto vlijanie v bulgarskija ezik” (Bulgarski ezik 5. 1963: 3–17) című cikkében összekapcsolta a bolgárban a kecskegidának adott *şile* nevet a török *şişek*-kel, mivel a török [szöbelseji] -ş- és [szóvégi] -ş az óbolgárban (és a mai csuvasban) *l*-ként van meg. Első látásra ez az elképzelés elgondolkoztató, ámde láttuk, hogy a csuvas *şala* csak hálnévként fordul elő. Ezért a bulgár 'kecske kicsinye' jelentésben használatos *şile* szónak az óbolgárból való származtatása nehezen képzelhető el.

A magyar nyelvben meglevő *tor* 'Mahl, Ehrenschaus', 'Leichenschmaus' töve is vitatott. A TESz. kettéválasztotta az ezzel kapcsolatos magyarázatokat. Az első csoportban lévő elképzelések szerint a *tor* 'Mahl, Ehrenschaus' szónak a magyar *torok* szóval összekapcsolása lehetséges. A második elképzelés szerint a *tor* ótörök jövevényszó. Csak-hogy a *tor*-ra a törökségben összesen egy adatunk van: a csagatáj *tor* 'Gastmahl, Bewirtung'. Feltűnő a csagatáj *tor* hapax legomenon volta. Ennek ellenére GOMBOCZ ZOLTÁNNAK a „Die bulgarisch-türkischen Lehnwörter in der ungarischen Sprache” (Helsinki, 1912.) című műve óta szerepel tudományos munkákban. GOMBOCZ megjegyezte, hogy a *tor* 'Gastmahl, Bewirtung' jelentésű szót VÁMBÉRYRE támaszkodva idézi, s hogy más adata nincsen. MUNKÁCSI BERNÁT (Ethnographia 4. 1893: 48) a török nyelvekben közös örökségként 'Gastmahl, Zecherei' jelentésben élő *toy* szót a csagatáj *tor*-ral kapcsolta össze. Ezzel szemben GOMBOCZ azt hangoztatta, hogy a *tor* és *toy* szavakat külön kell választani. Végezetül pedig GOMBOCZ azt is leírta, hogy a magyar *tor*-nak a csagatáj *tor*-ral való egyeztetését VÁMBÉRYNEK köszönhetjük (NyK. 8. 1870: 118). Szerintem a csagatáj *tor* először VÁMBÉRYNEK a „Čagataische Sprachstudien” (Leipzig, 1867.) című művében fordul elő. Később PAVET DE COURTEILLE (Dictionnaire turkorien) a csagatáj *tor*-t 'festin' jelentésben adta meg (224). Tudni lehet, hogy ezt az adatot VÁMBÉRYTŐL vette.

A magyar *tor* szó eredetét GOMBOCZ óta sokan vitatták. Kételkedésre az ad okot, hogy a magyar *tor*-ral kapcsolatban egyetlen [török] adat áll rendelkezésre. Tudjuk, hogy a csagatáj szótárakban számos hibás adat található. Először THÚRY JÓZSEF „A Behdset-ül-Lugat című csagatáj szótár” (Bp., 1903.) című munkájában illusztrálta a hibákat. Sajnos

azonban Thúry sem kerülhette el a téves adatok közlését. NÉMETH GYULA Thúry József életét bemutató és tudományos munkásságát ismertető előadásában több ilyen példára kitért (Thúry József emlékezete. Bp., 1934.).

Ezzel a kérdéssel magam is foglalkoztam. 1943-ban a Kőrösi Csoma Társaságban tartott előadásom a csagatáj szótárak tévedéseit mutatta be. Később a Magyar Nyelvtudományi Társaságban tartottam egy előadást, ahol a *székely* népnévvel kapcsolatban addig elhangzott nézeteket foglaltam össze, majd megállapítottam, hogy a THÚRY óta elterjedt csagatáj adat hibás olvasat eredménye. Ez az előadásom 1943-ban a Magyar Nyelv folyóiratban meg is jelent (A *székely* név magyarázatához: MNy. 39: 205—8). Végezetül pedig „Çagatay lûgatleri hakkında notlar” (A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi VIII, 1950: 145—63) című munkámban csagatáj szótárakban előforduló téves olvasatok egy csoportját ismertettem. Abban a cikkemben a nekem föltűnt hibás adatoknak csak egy részéről beszéltem. A későbbi munkám során még egy sor ilyenre bukkantam.

Például a török *dibek* [’mozsár’] szó tövét kutatva régi és új török nyelvekben több ilyet találtam. A régi és a mai török nyelvekben a *soku* a leggyakoribb ’mozsár’ jelentésű szó. Ez az anatóliai nyelvjárásokban is megőrződött. A *soku* etimológiája világos, az ’üt’ jelentésű *sok-* tőből származik.

A kortárs [török] nyelvek egy részében a *soku* helyett a *keli* szót használják. Íme néhány példa: karakalpak *keli*, kazak *keli*, tatár *kile*, baskír *kile*, jakut *keli*, a csuvas *kilë* a tatár nyelvből való átvétel. A magyar ’mozsár’ jelentésű *kölyű* ötörök jövevényszó.

Feltűnő, hogy a mai török nyelvek egy részében ’mozsár’ jelentésben az *oğur* szót használják: özbec *ogir*, mai ujjur *oğur*, PAVET DE COURTEILLE csagatáj szótárában az [oğur] írásképet adta (’mortier de bois’). RADLOFF is átvette a szótárába *oğur* alakban. — Az utóbbi években tanúi lettünk annak, hogy tudományos publikációkban gyakran idézik az *oğur* alakot. LIGETI LAJOS „O mongol’skih i tjurkskih jazykah i dialektah Afganistana” (Acta Orientalia Hungarica 4. 1954: 93—117) című cikkében azt írja, hogy a kabuli törökben használják az *oğur* szót *oğor* alakban. L. BOGDANOV „Stray notes on Kabuli Persian” (Journal and Proceedings of the Asiatic Society of Bengal (New Series) 26. 1930: 1—123) című tanulmányában (110. l. 30-as lábjegyzet) azt írja, hogy a kabuli tadzsikban *uğur* alakban él, G. MORGENSTIERNE pedig a „Frontier Languages” című művében (1: 232) írt arról, hogy a parszi nyelvben *oğur* alakban fordul elő a szó. LIGETI ezekhez az adatokhoz még hozzátette a hazarák közt használatos *oğot* és *oğur* alakokat. Szerinte helyes a PAVET DE COURTEILLE által megadott [oğur]-nak RADLOFF szerinti *oğur* olvasata. MORGENSTIERNE azt írta, hogy ennek a mozsár jelentésű szónak az eredete perzsa. BOGDANOV kételkedve fogadta ezt a vélelményt, és az *oğur* szó tövét nem nevezte meg. LIGETI világosan megmondta, hogy az *oğur* mongol eredetű szó. „Mongol’skie élementy v dialektah hazara v Afganistane” (Kratkie soobšćenija Instituta Narodov Azii. 83. Mongolovedenie i tjurkologija. Moskva, 1964. 5—22) című írásában (17) is megismételte, hogy az *oğur* mongol eredetű szó. Később GERHARD DOERFER „Türkische und mongolische Elemente im Neupersischen” című kézikönyve II. kötetében (Türkische Elemente im Neupersischen. Wiesbaden, 1965.) nem osztotta LIGETI véleményét. DOERFER *oğur*-ral kapcsolatos elképzelése elgondolkoztató. Ám még az ő nézeteit sem foglalhatjuk itt össze. (DOERFER nem látta LIGETINEK az 1964-ben megjelent cikkét.)

Most térjünk rá a csagatáj *oğur*-ra. Érdekes, hogy RADLOFF szótárában a csagatáj *oğur* mellett [uğuz] alakban egy *uğuz* (’ein hölzerner Mörser’) szó is előfordul. LIGETI (és DOERFER) figyelmét is elkerülte RADLOFFNAK PAVET DE COURTEILLE-től átvett adata. Tudomásunk szerint RADLOFF a szótárában megadott hasonló szavak esetében utalni szokott egyikről a másikra. Mindazonáltal RADLOFF az *oğur*-tól nem utalt az *uğuz*-ra.

LIGETI nem említette, hogy az *oğur* a kalmükben is megvan. DOERFER pedig az *oğur*-ral kapcsolatos adatokat a kalmük *úr*-ral egészítette ki G. J. RAMSTEDT kalmük szótárából kiindulva. RAMSTEDT (451b) a kalmük *úr*-nak megadta a régi mongol alakját, valamint felsorolta a csagatáj *oğur* és *uğuz* alakokat. Az adatokat nagy körültekintéssel összeállító és nagy alaposággal értékelő DOERFER bár megadta a kalmük *úr* alakot, a RAMSTEDT által javasolt csagatáj *uğuz* vagy elkerülte a figyelmét, vagy pedig nem vett róla tudomást. DOERFER után RÓNA-TAS ANDRÁS is írt az *oğur*-ról „Obščee nasledie ili zaimstvovanija? (K probleme rodstva altajskih jazykov)” (Voprosy Jazykoznanija 2. 1974: 31—45) című cikkében (32). Láthatóan alaposan megvizsgálta RADLOFF szótárát, és semennyit nem kételkedve az *oğur*-t a RADLOFF által megadott *uğuz*-zal kapcsolta össze. Nemcsak hogy kételkedés nélkül kapcsolta össze RÓNA-TAS ezeket az adatokat, hanem véleményét is formált velük kapcsolatban. Például a mongol *uğur* szóról a RADLOFF által megadott *uğuz* alapján azt állította, hogy az a „prototörök” *uğuz*-ból származik. Végül a csagatáj *uğuz*-t is a török *uğ-* 'kivés, ver' töből alkotott szónak értékelte.

RÓNA-TAS meglegedett azzal, hogy összefoglalva a csagatáj *uğuz*-zal a mongol *uğur*-t egybevetette, ezt viszont nem kívánom kommentálni. Csak egy tényre hívom fel a figyelmet: RÓNA-TAS felfigyelt RADLOFF *uğuz* adatára, csak hogy kollégám nem vette észre, hogy ez téves adalék. A PAVET DE COURTEILLE-től átvett adatot [oğur] *oğur*-ra kell kijavítani.

A csagatáj *uğuz* adatot egy kis példának szántam, továbbiakkal ki lehetne bővíteni. Cikkemben most ezekhez a példákhoz a csagatáj *tor* alakot teszem hozzá. — Tény, hogy azok a kutatók, akik a csagatájjal foglalkoznak, sok esetben az arab írás miatt tévednek. Sajnos VÁMBÉRYnek a csagatáj [tor] *tor* olvasata véleményem — vagy még inkább hitem — szerint a magyar *tor* szóból származó tudatos félreolvasás. Még pontosabban szólva: annyira meg akarta VÁMBÉRY magyarázni a magyar *tor* szót, hogy a csagatáj szótárakban igen gyakran előforduló *toy*-t *tor*-nak „javította”, tudatosan, szándékosan.

L. BUDAGOV VÁMBÉRYre hivatkozva azt írta, hogy a kaşgari nyelvjárásban a [tor] alakot 'lakoma estély' jelentésben használják. PAVET DE COURTEILLE pedig a [tor]-t 'festin' jelentéssel adta meg (224), de nem utalt VÁMBÉRYre.

A török *toy* (> *doy*) szónak ismerjük nagy elterjedtségét mind a régi, mind az új nyelvjárásokban. GERHARD DOERFER „Türkische Elemente im Neupersischen” című művében (3: 1352) régi és új török nyelvekben előforduló adatokat gyűjtött össze, s ezek között megadta a csagatáj *toy* alakot is. De nagyrabecsült kollégám figyelmen kívül hagyta RADLOFFnak VÁMBÉRYTől vett *tor* adatát.

Tudunk arról, hogy a csagatájjal kapcsolatos más publikációiban VÁMBÉRYnek vannak még a *tor*-hoz hasonló megoldásai. BUDENZ JÓZSEF a VÁMBÉRYvel folytatott tudományos vitájában e „javításokra” is kitért. VÁMBÉRYnek ezeket a „javításait” a tudományos körökben ironikusan egyfajta „nyelvfrissítés” „nyelvújítás”-nak tekintették. A *nyelvújítás* a lényegét tekintve a mi „dil inkilâbi”-nak nevezett nyelvreformunk magyar nyelvi megfelelője. Az EWUng., mint ahogyan már mondtam, a csagatáj *tor* eredetéről azt írja, hogy ismeretlen. Az adatok, melyeket a csagatáj *tor* régi és mai nyelvi előfordulásával kapcsolatban mostanáig elősoroltam, gondolom, rávilágítottak már arra, hogy a *tor* nem más, mint a *toy*.

Régi és keserves tapasztalat, hogy a nyelvtudományban a hapaxokra biztos magyarázatot nem lehet építeni. Ezért természetes, hogy a néha túlságosan is alapos tudósnak tekintett LIGETI LAJOS is „A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban” című utolsó művében (271) a magyar *tor* szót kérdőjellel közli. A VÁMBÉRY által közölt, *toy*-ra javított *tor* szó ismeretében már nem beszélhetünk a magyar *tor* ótörök eredetéről.

Tudjuk, hogy a TESz. a magyar szókészletre irányuló tudományos munkák megszorodásában és elmélyítésében nagy szerepet vállalt. Sajnos azonban csak a nemzeti keretek között, kutatók, illetve a magyarul tudók számára lett szótár. Az EWUng. viszont német nyelvű kiadvány, ki tudja elégíteni a magyar szókészletre irányuló kutatókat végző körök igényét, ezáltal nemzetközi törekvések megvalósulását fogja segíteni, megkönnyíteni.

Végezetül pedig azt teszem szóvá, hogy egy olyan országban, melyben 75 éve folyik a nyelvújítás, szükség van egy ehhez hasonló etimológiai szótárra. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége széthullása után, ha lehet, ez az igény még jobban megnőtt. Egy ilyen szótár a szabadságukat elnyerő nyelvrokaink közötti nyelvi kapcsolatokat felszínre hozná, ezáltal erősítené az egységünket, az együvé tartozásunk tudatát. Tisztelt kollégámnak, Benkő Lorándnak, valamint munkatársainak szeretném kifejezni elismerésemet, és hadd adjak hangot őszinte irigységemnek azért a szótárért, amit megalkottak. Nem titkolom, hogy mennyire várom a napot, amikor nekünk is lesz egy hasonló etimológiai szótárunk.

HASAN EREN

On the etymological dictionary of the Hungarians

It was in 1992—1994 that the dictionary entitled “*Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen*” (EWUng. I—II., Editor-in-chief: Loránd Benkő) was published in Budapest. It was a revised and enlarged version of “*A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*” (TESz. I—IV. 1967—1984), made accessible for the international linguistic community in that it was written in a language spoken all over the world. Among other things, that dictionary makes it possible for us to study language contacts in an up-to-date manner. As is well known, the influence of Turkish played an important role in various periods of the history of Hungarian. In the present paper (that was first published in Turkish, in the journal *Türk Dili* [The Turkish Language] in Ankara), the author submits the entries of Turkish loanwords to be found in the dictionary to critical evaluation and confronts their data and conclusions with the most recent results of Turkology. He claims that the dictionary is of high standard and a model to be followed by Turkish linguists; however, he also makes a number of additional points on the basis of his own research.

HASAN EREN